

تعاون و کشاورزی، سال هفتم، شماره ۲۷، پاییز ۱۳۹۷

عوامل اثرگذار بر مشارکت اعضای شرکت تعاونی روستایی در طرح‌های احیای بیولوژیک و مدیریت منابع طبیعی

(مطالعه موردی: شرکت تعاونی عمران و توسعه پایدار لپویی فارس)

علی‌ضامن راحمی اردکانی^۱، یحیی اسماعیل‌پور^{۲*}، یاسر محمدی^۳، حمید غلامی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۵/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۷/۱۱

چکیده

این تحقیق با هدف بررسی مشارکت اعضای تعاونی عمران و توسعه پایدار لپویی فارس در طرح‌های احیای بیولوژیک به روش پیمایشی انجام شد. ۶۰۰ خانوار از ۱۵۷۴ خانوار عضو فعال در شرکت تعاونی جامعه آماری را تشکیل دادند که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان، حجم نمونه به تعداد ۲۳۴ محاسبه و به شیوه کاملاً تصادفی نمونه‌گیری انجام گرفت. ابزار جمع‌آوری اطلاعات، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود که روایی آن توسط پنل متخصصان و پایایی آن با محاسبه ضریب آلفای کرونباخ به مقدار بالاتر از ۰/۹ تأیید شد. تحلیل داده‌ها نیز به وسیله نرم‌افزار SPSS و AMOS انجام گرفت. نتایج مطالعه نشان داد متغیر سن پاسخگویان دارای بیشترین اثر مستقیم و مثبت بر میزان مشارکت بوده و شغل و وضعیت تأهل ارتباط منفی معنی‌دار با میزان مشارکت داشته است. گویه‌های رضایت از اجرای طرح‌ها، اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی از اهداف طرح‌ها و تأثیر و نقش مردم در طرح‌ها دارای اثر مثبت و معنی‌داری بر میزان مشارکت بودند. در این میان، بیشترین اثر مربوط به میزان اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی افراد و سپس اهداف طرح‌ها بوده است. همه گویه‌های مورد بررسی دارای همبستگی مثبت معنی‌دار با میزان مشارکت بودند. در نهایت، توسعه نقش و مشارکت افرادی که در روستاها زندگی می‌کنند و ارتباط مستقیم با بهره‌برداری منابع دارند دارای تأثیر قابل توجه ارزیابی شد. نتیجه‌گیری کلی اینکه افزایش آگاهی مردم از اهداف و مزایای طرح‌های احیا به بهبود مشارکت بهره‌برداران و اعضای تعاونی در طرح‌های مدیریت و احیای بیولوژیک منابع طبیعی و آبخیزداری انجامیده است. واژه‌های کلیدی: مشارکت، طرح‌های احیای بیولوژیک، تعاونی عمران و توسعه پایدار لپویی فارس، مدیریت منابع طبیعی

۱. دانشجوی دکتری مهندسی منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه هرمزگان

۲. استادیار گروه مهندسی منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه هرمزگان

*نویسنده مسئول
y.esmaeilpour@hormozgan.ac.ir

۳. استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان

۴. استادیار گروه مهندسی منابع طبیعی، دانشکده کشاورزی و منابع طبیعی، دانشگاه هرمزگان

مقدمه

نگرش زیست‌محیطی و تولید کشاورزی به شیوه‌های پایدار مستلزم بهره‌مندی از سامانه ترویجی جامع‌نگر و مبتنی بر سه رکن آموزش مداوم، انگیزش خودیاری و گسترش مشارکت روستاییان در راستای توسعه پایدار منابع انسانی است (نوروزی و شهبازی، ۱۳۸۴: ۱). بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی روستاییان به مشارکت مثبت و مؤثر آنها در سطح فردی و جمعی بستگی دارد. اهمیت این موضوع به حدی است که بسیاری از صاحب‌نظران به نهادینه‌سازی مشارکت یا تحقیق در چگونگی دستیابی به مشارکت عملی افراد روستایی پرداخته‌اند (آزادی و کرمی، ۱۳۸۰: ۳۴-۳۵). نبود مشارکت ساکنان بومی و بهره‌برداران منابع طبیعی از تأثیرگذاری پروژه‌های مرتبط می‌کاهد در حالی که گسترش مشارکت علاوه بر موفقیت پروژه‌ها باعث بهبود نگرش و شیوه اقدامات مردم در ارتباط پایدار با طبیعت می‌شود (Poon & Thai, 2010: 68). از دستاوردهای شیوه مشارکتی می‌توان به خلاقیت، مدیریت پایدار، فرصت‌سازی، مستندسازی و مقایسه‌پذیر شدن، آسیب‌زدایی از کاربرد فناوری و حرکت تدریجی به سوی سامانه تصمیم‌سازی مبتنی بر پیشنهاد اشاره کرد (Rosairo & Potts, 2016: 40-42). صاحب‌نظران معتقدند تعاونی‌های کشاورزی ظرفیت‌های ارزشمندی برای رونق بخشیدن به بخش کشاورزی و ایجاد فرصت مناسب برای مشارکت، همکاری، انتقال تجربه و آموزش شیوه‌ها و رویکردهای علمی در امر کشاورزی و بازاریابی دارند (گرچی کرسامی و بابایی کارنامی، ۱۳۹۶: ۱۳۲). تعاونی‌های روستایی ظرفیت‌های شناختی کشاورزان در استفاده بهینه از زمین، توسعه تعلیمات عمومی و حرفه‌ای، تقویت توانایی افراد، افزایش مشارکت، توسعه پایدار، کارآفرینی و همچنین فراهم شدن امکان دخالت اعضا در تصمیم‌سازی و ارتقای همبستگی و اعتماد روستاییان را موجب شده و با افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های فردی، هدایت و راهنمایی اعتقادات، افکار و رفتار اعضا به بهبود کارایی آنها کمک می‌کند (حیدری ساریان و باختر، ۱۳۹۶: ۵۶۴). این کارکردها به همراه تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، امروزه شرایط و رویکردهای جدیدی برای تعاونی‌ها ایجاد کرده است. بر همین اساس، نقش تعاونی‌های روستایی گسترش یافته و این شرکت‌ها ضمن تأمین اعتبار و سازماندهی امور تجاری اعضا، باید در تولید

بیشتر و توسعه مناطق روستایی نقشی کلیدی به عهده گرفته و به تحقق حضور و مشارکت توده مردم در تعیین سرنوشت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی خودشان کمک نمایند. رشد و توسعه ملی فقط با منابع مادی به دست نمی‌آید بلکه مشارکت افراد جامعه در تصمیم‌گیری گروهی و رویارویی جمعی با مسائل و مشکلات و نیازهای اساسی را می‌طلبد (معتد، ۱۳۹۵: ۵۷).

تاکنون روش‌های بسیاری برای کار با بهره‌برداران و ساکنان (Slocum et al. 1995: 11) و مدیریت موقعیت‌های پیچیده طراحی و آزموده شده‌اند که از آن جمله می‌توان به ارزیابی یکپارچه مشارکتی^۵ (Van de Kerkhof, 2001: 17) و سیستم اطلاعات جغرافیایی مشارکتی^۶ (Craig et al., 2002: 29) اشاره کرد. این تجربیات متعدد است و نشان از انعطاف‌پذیری و قابلیت بالای روش‌های مبتنی بر مشارکت دارد. از سوی دیگر، پیچیدگی سیستم‌های اجتماعی-طبیعی^۷ لزوم استفاده از کلیه روش‌های مدیریت تطبیقی از قبیل یادگیری مشارکتی و عمل را ضروری می‌سازد (Levin et al., 2002: 2). در شروع فرایند مشارکت ضروری است به مواردی از جمله فراهم نمودن شرایط مساعد برای مشارکت، توجه کافی به مسائل و ارائه گزارش فعالیت‌ها به مشارکت‌کنندگان و تقویت قابلیت‌ها و توانایی پایه مشارکت‌کنندگان طی یک فرایند یادگیری توجه شود (Renn, 2006: 40-41). بر اساس مطالعات متعدد در کشورهای در حال توسعه، یکی از مهم‌ترین علل شکست برنامه‌های گذشته و تداوم تخریب منابع طبیعی وجود سیستم غیرمشارکتی در مدیریت منابع طبیعی است (Rodríguez et al., 2006: 2). عدم دخالت مردم در مدیریت منابع طبیعی یکی از عوامل اصلی مؤثر در شرایط کنونی تخریب می‌باشد و رهیافت یک‌سویه و برنامه‌ریزی عمودی بالا به پایین، هرچند دلسوزانه و با توجیه علمی و فنی، در عمل به کنار ماندن مردم از جریان توسعه و عقیم ماندن توانمندی آنان می‌انجامد. مشارکت از پایین به بالا رویکرد نوین مدیریت و به عنوان پیش‌نیاز و کانون اصلی مشارکت در طرح‌های توسعه، اصلاح و احیای منابع طبیعی محسوب می‌شود (Elsasser, 2002: 293). تجارب برنامه‌های توسعه کشور نشان داده است که مشارکت فعال مردم

5. Participatory Integrated Assessment

6. Participatory Geographic Information Systems

7. Social-Ecological Systems

در برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌ها و سهم نمودن آنان در فعالیت‌های دولت سبب انجام بهتر امور خواهد شد (طهماسبی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸). در این راستا، بهتر است جهت افزایش کمی و کیفی سطح مشارکت روستاییان و بهبود و موفقیت پروژه‌های احیا و حفاظت از منابع طبیعی کشور بررسی و مطالعاتی صورت گیرد. با در نظر داشتن چنین اندیشه و نگرشی، منطقه لپویی استان فارس به عنوان نمونه‌ای از به کارگیری مشارکت مردم منطقه و بهره‌برداران در حفظ منابع پایه، مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه روستایی، بیابان‌زدایی و ترسیب کربن به منظور حفاظت و احیای منابع طبیعی، انتخاب و مورد تحقیق قرار گرفت.

مبانی نظری

عوامل گوناگونی در موفقیت طرح‌های مشارکتی تأثیرگذارند که توجه به آنها و دخالت دادنشان در فرایند مشارکت، پایداری بیشتر طرح‌های مشارکتی را تضمین می‌کند (رستمی و ملکی آوارسین، ۱۳۹۴: ۱). امروزه کشورهای در حال توسعه بیش از پیش به همکاری، همیاری و مشارکت فعال مردم به منظور دستیابی به توسعه پایدار نیاز دارند. هرچه میزان همکاری مردم در فرایند توسعه بیشتر باشد، سرعت موفقیت در طرح‌ها جهت دستیابی به توسعه پایدار به همان نسبت بیشتر خواهد بود. با توجه به اینکه در فرایندهای توسعه پایدار، انسان‌ها بازیگران و مجریان اصلی توسعه به حساب می‌آیند، لذا مشارکت مردمی در توسعه پایدار اهمیتی بیش از پیش می‌یابد. در این راستا توسعه پایدار فرایندی است که فرصت‌ها و امکان انتخاب انسان را گسترش و قابلیت‌های او را افزایش می‌دهد. توسعه پایدار روستایی بدون مشارکت و همیاری مردم امکان‌پذیر نیست و دولت به تنهایی از عهده چنین کاری بر نمی‌آید.

یکی از عوامل مؤثر در موفقیت اجرای پروژه‌های حفاظت و احیای منابع طبیعی ایجاد انگیزه مشارکت در میان ساکنان حوزه آبخیز به شمار می‌رود تا حدی که عدم همکاری و یا وجود تقابل بین دستگاه‌های ذی‌ربط و بهره‌برداران در این امر خود عامل اصلی تخریب و ناپایداری است. در واقع، مهم‌ترین وظیفه سازمان‌های مربوطه شکل‌دهی فرایند همیاری و اعتمادسازی است. از سوی

دیگر، دانش بومی مردم منطقه بهترین منبع آگاهی از شرایط اقلیمی، زیست‌محیطی و فرهنگی منطقه و راه‌های دستیابی به پایداری است (خاکسار مقدم و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۷). بهره‌مندی از روش‌های مشارکتی با دگرگون ساختن راه و روش، طرز فکر و نظریات و فعالیت‌های منجر به پایداری، موجب بهبود طرح‌های مدیریت و حفاظت منابع طبیعی و باعث فعالیت مشترک بهره‌برداران، ایجاد خلاقیت، پایداری در مدیریت، ایجاد فرصت‌های نوین، فراهم‌سازی امکان ارزشیابی، استفاده مفیدتر از فناوری و شکل‌گیری نظام پیشنهاد و رهبری می‌گردد (Sutherland et al., 2009: 559). یکی از مهم‌ترین موانع در توسعه رویکرد پیش گفته در مدیریت و حفاظت منابع طبیعی این است که علی‌رغم اینکه هدف از مشارکت، توانمندسازی افراد برای مشارکت خودجوش است، در چنین پروژه‌هایی اغلب از مردم خواسته می‌شود در فعالیت‌هایی شرکت کنند که در کوتاه‌مدت منافعش برای آنها روشن نیست و در نتیجه چندان مورد علاقه آنان نیست (Campbell, 2000: 168). با این حال، رویکرد مشارکتی در خط و مشی توسعه پایدار روستایی به شعار روز بدل و منجر به بالندگی و شکوفایی گفتمان اجتماعی در برنامه‌ها و سیاست‌های جاری شده است (Zhang, 2010: 103) تا جایی که منافع درگیر کردن مردم در مدیریت منابع طبیعی علاوه بر بهبود مهارت‌های فنی و تحلیلی بهره‌برداران و تقویت سرمایه انسانی، به تقویت سرمایه اجتماعی و انسجام اجتماعی نیز انجامیده است (Rosenberg & Korsmo, 2001: 284).

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر در منطقه روستایی لپویی شیراز انجام گرفت. این منطقه از سال ۱۳۸۰ سابقه ایجاد تشکل غیردولتی و مردمی با عنوان "شرکت تعاونی عمران و توسعه پایدار" را داشته است. روستای لپویی در ۳۰ کیلومتری شمال شهرستان شیراز قرار دارد و از توابع بخش زرقان می‌باشد. ارتفاع آن از سطح دریا ۱۶۰۵ متر و در منطقه کوهپایه‌ای واقع شده است. اطراف مناطق مسکونی را اراضی زراعی، باغ‌ها و کوه محصور کرده است. لپویی برابر با آخرین سرشماری صورت گرفته در سال ۱۳۹۵ دارای جمعیتی برابر ۸۹۸۵ نفر در قالب ۲۷۶۱ خانوار بوده است.

این تحقیق از لحاظ هدف از نوع تحقیقات کاربردی، از لحاظ گردآوری داده‌ها از نوع مطالعات پیمایشی، از لحاظ کنترل متغیرها، از نوع مطالعات میدانی و از نظر روش تحقیق، از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی بود. در این تحقیق، به منظور بررسی و تحلیل مشارکت اعضای تعاونی بر اساس سوابق تحقیق، نظرات کارشناسان و اساتید مرتبط با پروژه‌های اجرا شده در منطقه، متغیرهایی به عنوان عوامل اثرگذار بر میزان مشارکت مورد نظر قرار گرفت. این متغیرها شامل: رضایت از اجرای طرح‌های احیای بیولوژیک، اطلاع‌رسانی و آگاهی از فلسفه طرح، تبیین اهداف طرح‌های احیای بیولوژیک، مزایای طرح‌های احیای بیولوژیک، نقش مردم در طرح‌های احیای بیولوژیک و آثار کارگاه‌های توانمندسازی بود. سنجش تأثیر این عوامل بر میزان مشارکت به عنوان متغیر وابسته در بین گروه‌های متفاوت مردم از نظر جنسیت، سن، تحصیلات و شغل هدف این تحقیق بوده است. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزار پرسش‌نامه استفاده گردید که روایی صوری آن از طریق نظرسنجی پانل متخصصان (اساتید رشته‌های ترویج، توسعه روستایی، آبخیزداری و کارشناسان منابع طبیعی) مورد تأیید قرار گرفت. سنجش پایایی نیز با توزیع حدود ۳۰ پرسش‌نامه پیش‌آزمون در بین اعضای یکی از تعاونی‌ها و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ انجام شد (جدول ۱).

جمع‌آوری اطلاعات و آمار مورد نیاز تحقیق در دو بخش انجام گرفت: بخش اول شامل مبانی نظری موضوع و سوابق تحقیقات انجام‌شده، جستجوی منابع کتابخانه‌ای، سوابق و مستندات تعاونی و پروژه‌های اجرا شده در منطقه و بخش دوم شامل جمع‌آوری اطلاعات در قالب پرسش‌نامه بود. از مجموع خانوارهای روستا، ۶۰۰ خانوار عضو فعال در شرکت تعاونی عمران و توسعه پایدار لپویی به عنوان جامعه آماری انتخاب شدند. برای تعیین حجم نمونه از جدول کرجسی و مورگان (Krejcie & Morgan, 1970) استفاده شد که بر اساس این جدول، حجم نمونه آماری ۲۳۴ نفر معین شد. البته برای دقت بیشتر داده‌های جمع‌آوری شده و پوشش حجم بالاتری از جامعه آماری، تعداد ۲۵۰ پرسش‌نامه به شیوه کاملاً تصادفی، به گونه‌ای که همه خانوارها از شانس برابری برای مشارکت در تحقیق برخوردار بودند، توزیع شد. پس از تکمیل پرسش‌نامه‌ها، پاسخ‌ها جمع‌بندی و ارزیابی گردید

و در نهایت، تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزارهای آماری SPSS و AMOS انجام گرفت.

جدول ۱. پایایی کلی و جزئی پرسش‌های پرسش‌نامه، میانگین و تعداد پرسش‌نامه‌ها و خطای استاندارد

مربوط به گویه‌های پرسش شده					
شماره گویه	گویه	ضریب آلفای کرونباخ	تعداد صحیح	تعداد گم‌شده	خطای استاندارد
۱	رضایت از اجرای طرح‌های احیای بیولوژیک	۰/۸۲۸	۲۴۲	۸	۰/۰۷۸
۲	اطلاع‌رسانی و آگاهی از فلسفه طرح	۰/۸۹۶	۲۴۹	۱	۰/۰۵۱
۳	تبیین اهداف طرح‌های احیای بیولوژیک	۰/۸۵۷	۲۴۹	۱	۰/۰۲۴
۴	مزایای طرح‌های احیای بیولوژیک	۰/۹۲۸	۲۴۹	۱	۰/۰۱۸
۵	نقش مردم در طرح‌های احیای بیولوژیک	۰/۹۳۳	۲۴۹	۱	۰/۰۳۳
۶	آثار کارگاه‌های توانمندسازی	۰/۸۳۳	۲۴۷	۳	۰/۰۴۳
۷	زمینه‌سازی دولت برای مشارکت	۰/۹۳۷	۲۴۵	۵	۰/۰۴۹
۸	میزان مشارکت	۰/۹۲۳	۲۴۹	۱	۰/۰۱۵

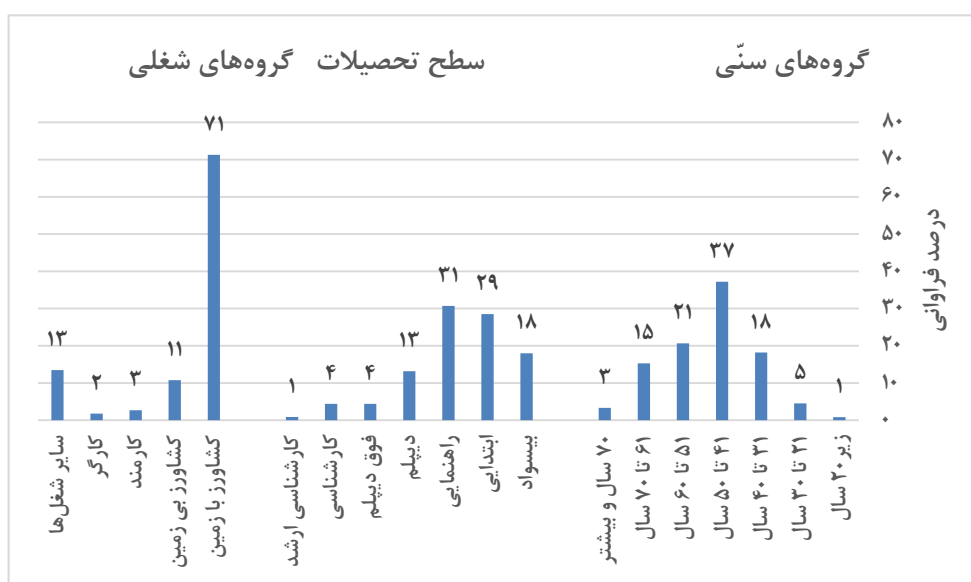
مأخذ: یافته‌های تحقیق

بر اساس ماهیت داده‌های جمع‌آوری شده، از آزمون همبستگی مناسب بهره‌گیری شد به گونه‌ای که آزمون همبستگی پیرسون برای بررسی همبستگی بین متغیرهای کمی (سن، زمین زراعی، زمین باغی و تعداد دام)، اسپیرمن برای آزمون همبستگی متغیرهای رتبه‌ای (سطح تحصیلات) و کای اسکوتر برای بررسی همبستگی متغیرهای اسمی (جنس و تأهل) با متغیر مشارکت به کار رفتند. وجود همبستگی و ارتباط بین نتایج مشاهده شده حاصل از گروه‌های سنی و شغلی و همچنین گویه‌های مختلف این تحقیق، با استفاده از ضریب همبستگی اسپیرمن بررسی و به صورت جداگانه گزارش شد.

گفتنی است به منظور سهولت ارائه نتایج در جدول‌ها، از این پس از ذکر عنوان گویه‌ها خودداری شده و طبق شماره‌گذاری جدول ۱، نتایج بر اساس شماره گویه ارائه گردیده است.

نتایج و بحث

در پرسش‌نامه‌ها علاوه بر سؤالات تحقیق، اطلاعاتی از قبیل جنسیت، سن، تحصیلات و شغل نیز جمع‌آوری شد. نتایج بررسی توزیع فراوانی اطلاعات به دست آمده از پاسخگویان در این زمینه نشان داد ۷۱/۴ درصد از شرکت‌کنندگان مرد و بقیه زن بوده‌اند. از نظر وضعیت تأهل، ۱۰/۷ درصد مجرد و ۸۹/۳ درصد متأهل بودند. میانگین سن پاسخ‌دهندگان ۴۸/۹۶ سال با انحراف معیار ۱۱/۷۴ بوده است. درصد فراوانی پاسخگویان در گروه‌های سنی، تحصیلی و شغلی در نمودار ۱ آورده شده است.

نمودار ۱. درصد فراوانی پاسخگویان در گروه‌های سنی، تحصیلی و شغلی (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

یکی از نکات مهم در تحلیل کاربردی نتایج این تحقیق مقایسه نتایج پرسش‌نامه بین گروه‌های جنسی، سنی و تحصیلی است. در این راستا مقایسه میانگین امتیازات به دست آمده از پرسش‌نامه برای گروه‌های فوق انجام شد.

مقایسه نتایج حاصل از پاسخ‌های زنان و مردان مشارکت‌کننده به گویه‌های مورد بررسی در این تحقیق، با استفاده از آزمون t مستقل در سطح اطمینان ۹۵ درصد انجام گردید که نتایج این تحلیل در جدول ۲ آورده شده است. براساس نتایج این بخش، مردان میانگین امتیاز بالاتر و نقش بیشتری برای گویه‌های رضایت از ارجای طرح‌های احیای بیولوژیک و اطلاع‌رسانی و آگاهی از فلسفه طرح در نظر گرفته بودند.

جدول ۲. تجزیه واریانس و مقایسه میانگین نتایج گویه‌های مورد پرسش براساس جنسیت

پرسش شوندگان				
شماره گویه	بین گروهی	درون گروهی	مقایسه میانگین گویه‌ها	
			مرد	زن
۱	۲۱/۶۵**	۱/۳۷	۳/۰۹ ^a	۲/۴۳ ^b
۲	۲/۴۶*	۰/۶۳	۳/۱۳ ^a	۲/۹۸ ^b
۳	۰/۰۹۴ ^{ns}	۰/۱۵	۲/۵۸ ^a	۲/۵۶ ^a
۴	۰/۲۷۲ ^{ns}	۰/۰۸۱	۲/۳۹ ^a	۲/۳۳ ^a
۵	۰/۰۵۸ ^{ns}	۰/۲۸	۳/۳ ^a	۳/۳۵ ^a
۶	۰/۶ ^{ns}	۰/۴۶	۳/۳۲ ^a	۳/۲۵ ^a
۷	۱/۸۶ ^{ns}	۰/۵۷۹	۳/۲۱ ^a	۳/۰۱ ^a
۸	۰/۱۹۳ ^{ns}	۰/۰۵۱	۰/۶ ^a	۰/۵۶ ^a

مأخذ: یافته‌های تحقیق

***، * و ns در تمامی جدول‌ها به ترتیب نشان‌دهنده معنی‌داری در سطح ۱٪، ۵٪ و عدم معنی‌داری است. تذکر: در تمامی جدول‌ها برای نشان دادن تفاوت معنی‌دار، حروف ناهمگون و در نبود تفاوت معنی‌دار، حروف یکسان در سمت راست بالای میانگین‌ها درج شده است.

با بررسی و مقایسه نتایج رده‌های سنی متفاوت مشخص گردید که تفاوت معنی‌دار بین

رده‌های سنی در ارتباط با کلیه گویه‌های مورد بررسی در این تحقیق وجود دارد (جدول ۳).

جدول ۳. تجزیه واریانس و مقایسه میانگین گویه‌های مورد پرسش بر اساس گروه‌های سنی پاسخگویان

شماره گویه	بین گروهی	درون گروهی	۲۰ سال و کمتر	۲۱-۳۰ سال	۳۱-۴۰ سال	۴۱-۵۰ سال	۵۱-۶۰ سال	۶۱-۷۰ سال و بیشتر
۱	۰/۳۲**	۱/۳۳	۲۵	۲/۸۱ ^{bc}	۲/۴۶ ^{bc}	۲/۹۵ ^{bc}	۳/۳ ^{ab}	۲/۵۵ ^{bc}
۲	۲/۶۳**	۰/۵۸	۲ ^c	۲/۲۹ ^{bc}	۲/۹۲ ^{ab}	۳/۰۶ ^a	۳/۲ ^a	۳/۰۸ ^a
۳	۰/۶۱**	۰/۱۴	۳ ^a	۲/۰۹ ^c	۲/۴۸ ^b	۲/۵۸ ^b	۲/۶۲ ^b	۲/۵۸ ^b
۴	۰/۲۵**	۰/۰۷	۲/۵۶ ^a	۲/۰۸ ^b	۲/۳۴ ^a	۲/۳۶ ^a	۲/۴۲ ^a	۲/۵۶ ^a
۵	۰/۷۱*	۰/۲۷	۳/۹۳ ^a	۳/۰۷ ^c	۲/۲۳ ^{bc}	۳/۳۳ ^{bc}	۳/۵ ^{abc}	۳/۶۸ ^{ab}
۶	۳/۲۹**	۰/۳۸	۳/۶۴ ^{ab}	۲/۴۴ ^c	۲/۹۹ ^{bc}	۳/۳۵ ^b	۳/۵۱ ^{ab}	۴/۰۸ ^a
۷	۳/۹۵**	۰/۵۱	۳ ^a	۱/۸۴ ^b	۳ ^a	۳/۲۲ ^a	۳/۴۶ ^a	۳/۰۶ ^a
۸	۰/۱۴*	۰/۰۵	۰/۳۶۵ ^c	۰/۴۰۹ ^{bc}	۰/۵۲۳ ^{abc}	۰/۵۸۲ ^{abc}	۰/۶۴۴ ^{ab}	۰/۶۵۸ ^a

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در بین پاسخ‌دهندگان با شغل متفاوت، امتیازات ثبت شده درباره دو گویه مزایای طرح‌های احیای بیولوژیک و نقش مردم در این طرح‌ها همسان بود، اما دیگر گویه‌های مورد بررسی پاسخ‌های متفاوتی از نظر افراد با شغل متفاوت دریافت داشته‌اند که این تفاوت از نظر آماری نیز معنی‌دار ارزیابی شد (جدول ۴). مقایسه میزان مشارکت افراد با شغل‌های مختلف نشان داد کشاورزانی که روی زمین خود کار می‌کنند و کارگران میزان مشارکت بالاتری نسبت به سایر اقشار داشته‌اند. کمترین میزان مشارکت نیز به شغل کارمند و سایر تعلق داشت.

جدول ۴. تجزیه واریانس و مقایسه میانگین گویه‌های مورد پرسش بر اساس شغل پاسخگویان

شماره گویه	بین گروهی	درون گروهی	مقایسه میانگین گویه‌ها			
			کشاورز زمین‌دار کشاورزی زمین کارمند	کارگر	سایر	
۱	۵/۱۴**	۱/۴۶	۲/۹۵ ^b	۲/۴۲ ^b	۴/۱۶ ^a	۲/۴۸ ^b
۲	۴/۰۱**	۰/۵۶	۳/۱۸ ^{ab}	۲/۵۳ ^b	۳/۳۱۶ ^a	۲/۵۸ ^b
۳	۰/۵۶۷*	۰/۱۴۱	۲/۶۲ ^a	۲/۵۷ ^a	۲/۵۸ ^a	۲/۳۳ ^b
۴	۰/۱۵۷ ^{ns}	۰/۰۷۹	۲/۳۹ ^a	۲/۴۱ ^a	۲/۳۸ ^a	۲/۲۶ ^a
۵	۰/۱۹۵ ^{ns}	۰/۲۷۹	۳/۳۹ ^a	۳/۳۸ ^a	۳/۳۸ ^a	۳/۲۴ ^a
۶	۲/۵۲**	۰/۴۱۱	۳/۳۹ ^a	۳/۰۷ ^a	۳/۳۸ ^a	۲/۷۹ ^b
۷	۲/۰۷۸**	۰/۵۶۴	۳/۳۵ ^a	۲/۸۹ ^b	۳/۰۲ ^{ab}	۲/۷۲ ^b
۸	۰/۱۳۲**	۰/۰۵	۰/۶۲ ^a	۰/۵۴ ^{ab}	۰/۵۱ ^b	۰/۴۹ ^b

مأخذ: یافته‌های تحقیق

گویه‌های اطلاع رسانی و افزایش آگاهی، زمینه‌سازی برای مشارکت و میزان مشارکت در بین افراد با سطح تحصیلات مختلف به طور معنی‌دار متفاوت بود (جدول ۵). سطوح تحصیلی بی‌سواد، ابتدایی، راهنمایی، دیپلم، فوق دیپلم و کارشناسی اختلاف معنی‌داری در ارتباط با میزان مشارکت نداشتند. در همه سطوح تحصیلی، میانگین مشارکت در حد متوسط و بالاتر از متوسط بود در حالی که پاسخگویان با مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر مشارکت خود را پایین‌تر از متوسط ارزیابی کرده‌اند.

جدول ۵. تجزیه واریانس و مقایسه میانگین گویه‌های مورد پرسش بر اساس مدرک تحصیلی پاسخگویان

شماره گویه	بین گروهی	درون‌گروهی	بی‌سواد	ابتدایی	راهنمایی	دیپلم	فوق دیپلم	کارشناسی	کارشناسی ارشد و بالاتر
۱	۱/۹۷ ^{ns}	۱/۴۴	۳/۱۵ ^a	۲/۶۵ ^a	۳/۰۴ ^a	۲/۷۹ ^a	۳/۴ ^a	۳/۲ ^a	۳/۵ ^a
۲	۳/۳۵ ^{**}	۰/۵۵	۲/۹۱ ^{abc}	۳/۴۵ ^a	۲/۹۴ ^{abc}	۲/۶۳ ^{bc}	۳/۴۲ ^a	۳/۳۶ ^{ab}	۲/۵۵ ^c
۳	۰/۲۲ ^{ns}	۰/۱۵	۲/۴۸ ^a	۲/۶۴ ^a	۲/۵۸ ^a	۲/۶۲ ^a	۲/۳۸ ^a	۲/۵ ^a	۲/۲۵ ^a
۴	۰/۱ ^{ns}	۰/۰۸	۲/۴ ^a	۲/۳۷ ^a	۲/۳۸ ^a	۲/۴۱ ^a	۲/۲۱ ^a	۲/۳۲ ^a	۲/۰۶ ^a
۵	۰/۴۸ ^{ns}	۰/۲۳	۳/۵۲ ^a	۳/۴۳ ^a	۳/۳۵ ^a	۳/۴ ^a	۳/۱۳ ^a	۳/۲۶ ^a	۲/۶۳ ^a
۶	۰/۵۷ ^{ns}	۰/۴۵	۳/۳۶ ^a	۳/۴ ^a	۳/۳ ^a	۳/۰۹ ^a	۳/۰۸ ^a	۳/۱۶ ^a	۲/۷۲ ^a
۷	۱/۲۶ [*]	۰/۵۵	۲/۹۶ ^{ab}	۳/۳۷ ^a	۳/۲۲ ^a	۳/۰۵ ^{ab}	۳/۳۶ ^a	۲/۹۲ ^{ab}	۲/۳۱ ^b
۸	۰/۱۶ ^{**}	۰/۰۵	۰/۶۱ ^a	۰/۶۷ ^a	۰/۵۶ ^{ab}	۰/۴۹ ^{ab}	۰/۶۳ ^a	۰/۶ ^a	۰/۳۷ ^b

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در این تحقیق همچنین بر اساس اطلاعات حاصل از پرسش‌نامه‌ها و با فرض امکان تأثیرگذاری متقابل عواملی از قبیل تأهل، مالکیت و غیره، که در جدول ۶ ارائه شده است، به بررسی همبستگی این متغیرها و میزان مشارکت با استفاده از آزمون همبستگی پرداخته شد. نتایج بررسی ضرایب همبستگی به نحوی تأکید کننده نتایج به دست آمده از مقایسه میانگین‌ها بود. بر این اساس، متغیرهای سن، مدرک تحصیلی، تعداد خانوار، میزان درآمد و شغل اصلی دارای همبستگی معنی‌دار با میزان مشارکت در طرح‌ها بوده است.

جدول ۶. برخی متغیرهای مرتبط با اشتغال و مالکیت و شیوه بهره‌برداری مشارکت‌کنندگان

متغیر	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
سابقه کار کشاورزی (سال)	۱۵۳	۳۰/۰۴۶	۱۵/۴۰۹	۳	۷۰
مساحت اراضی زراعی آبی (هکتار)	۱۶۵	۴/۵۱۲	۴/۷۴۸	۰/۳	۳۵
میزان اراضی زراعی دیم (هکتار)	۱۷	۱۱/۴۷۱	۱۳/۸۱۲	۰	۵۰
مالکیت شخصی (هکتار)	۶۱	۸/۵۷۰	۱۳/۷۲۰	۰	۷۰
اجاره‌ای (هکتار)	۳۰	۶/۰۳۳	۳/۹۶۱	۰	۱۴
سهمبری (هکتار)	۵	۳	۱/۷۳۲	۰	۴
مساحت اراضی باغی آبی (هکتار)	۲۷	۳/۸۱۱	۶/۹۴۹	۰	۲۰
مساحت اراضی باغی دیمی (هکتار)	۱۰	۸/۷۵۰	۱۷/۱۴۵	۰	۵۰
مساحت زمین باغ با مالکیت شخصی (هکتار)	۲۰	۲/۹۱۰	۳/۳۸۷	۰/۱	۹
مساحت زمین باغ با مالکیت اجاره‌ای (هکتار)	۲	۶۰	۱۴/۱۴۲	۵۰	۷۰
تعداد گوسفند و بره	۳۰	۱۳/۴۶۷	۱۵/۰۵۳	۲	۸۰
تعداد بز و بزغاله	۱۷	۱/۷۶۵	۰/۴۳۷	۱	۲
تعداد گاو و گوساله	۱۸	۴۵/۸۸۹	۴۵/۵۰۶	۲۰	۲۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جدول ۷. ضرایب همبستگی بین متغیرهای جمعیت شناختی و میزان مشارکت پاسخگویان

آماره	سن	جنس	تأهل	تحصیلات	زمین زراعی	زمین باغی	تعداد دام	میزان مشارکت
سن	۱	-۰/۲۷۰**	۰/۴۰۴**	-۰/۶۸۳**	۰/۱۶۴*	۰/۱۷۸**	۰/۲۴۴**	۰/۲۲۱**
جنس	-۰/۲۷۰**	۱	-۰/۰۲۳	-۰/۰۳۸	-۰/۵۵۶**	-۰/۲۴۹**	-۰/۲۶۸**	-۰/۰۹۶
تأهل	۰/۴۰۴**	-۰/۰۲۳	۱	-۰/۳۲۵**	۰/۰۷۱	۰/۰۵۶	۰/۰۵۲	۰/۰۵۹
تحصیلات	-۰/۶۸۳**	-۰/۰۳۸۹	-۰/۳۲**	۱	۰/۰۳۸	-۰/۰۱۶	-۰/۰۴۳	-۰/۱۸**
زمین زراعی	۰/۱۶۴*	-۰/۵۵۶**	۰/۰۷۱	۰/۳۸۴	۱	۰/۲۸۵**	-۰/۲۷۳**	۰/۰۰۲
زمین باغی	۰/۱۷۸**	-۰/۲۴۹**	۰/۰۵۶۶	-۰/۰۱۶	۰/۲۸۵**	۱	۰/۱۳۳*	۰/۰۵۶
تعداد دام	۰/۲۴۴**	-۰/۲۶۸**	۰/۰۵۳۸	-۰/۰۴۳	-۰/۲۷۳**	۰/۱۳۳*	۱	-۰/۰۲۲
میزان مشارکت	۰/۲۲۱**	-۰/۰۹۶	۰/۵۹۹	-۰/۱۸۷**	۰/۰۰۲	۰/۰۵۶	-۰/۰۲۲	۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

علاوه بر این، وجود همبستگی بین گویه‌های ۸ گانه تحقیق و نحوه ارتباط درونی آنها نیز

مورد بررسی قرار گرفت. نتایج این بخش در جدول ۸ نشان داده شده است.

جدول ۸. همبستگی بین گویه‌های تحقیق و نحوه ارتباط درونی آنها

شماره گویه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱	۱	۰/۳۴۱**	۰/۲۷۱**	۰/۳۸۸**	۰/۲۰۷**	۰/۵۹۵**	۰/۵۰۳**	۰/۳۰۳**
۲	۰/۳۴۱**	۱	۰/۳۳۵**	۰/۳۱۶**	۰/۲۹۹**	۰/۴۸۷**	۰/۶۱۷**	۰/۴۷۱**
۳	۰/۲۷۱**	۰/۳۳۵**	۱	۰/۳۵۹**	۰/۴۲۹**	۰/۵۵۳**	۰/۴۴۳**	۰/۴۳۶**
۴	۰/۳۸۸**	۰/۳۱۶**	۰/۳۵۹**	۱	۰/۵۶۴**	۰/۴۱۷**	۰/۴۶۹**	۰/۳۱۵**
۵	۰/۲۰۷**	۰/۲۹۹**	۰/۴۲۹**	۰/۵۶۴**	۱	۰/۴۱۵**	۰/۱۷۶**	۰/۳۰۳**
۶	۰/۵۹۵**	۰/۴۸۷**	۰/۵۵۳**	۰/۴۱۷**	۰/۴۱۵**	۱	۰/۶۸۰**	۰/۴۱۱**
۷	۰/۵۰۳**	۰/۶۱۷**	۰/۴۴۳**	۰/۴۶۹**	۰/۱۷۶**	۰/۶۸۰**	۱	۰/۳۰۵**
۸	۰/۳۰۳**	۰/۴۷۱**	۰/۴۳۶**	۰/۳۱۵**	۰/۳۰۳**	۰/۴۱۱**	۰/۳۰۵**	۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

در بررسی نهایی روابط بین شرایط گروه‌های شرکت‌کننده (شرایط متفاوت سنی، شغلی و تحصیلی) و همچنین ارزیابی تأثیر گویه‌های مورد بررسی در تحقیق، به عنوان متغیرهای مستقل، بر میزان مشارکت مردمی، به عنوان متغیر وابسته، از دو مدل رگرسیونی یکی برای ارزیابی شرایط گروه‌های شرکت‌کننده و دیگری برای گویه‌های مورد بررسی استفاده شد. نتایج این بخش از تحقیق در جدول ۹ آورده شده است. در این میان، متغیر مالکیت زمین زراعی بیشترین ارتباط و تأثیر را بر میزان مشارکت داشته و ضرایب آن در مدل رگرسیون معنی‌دار بوده است. در بین گویه‌های تحقیق نیز گویه‌های رضایت از اجرای طرح‌ها، اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی و تبیین اهداف طرح‌ها نیز اثر معنی‌دار بر میزان مشارکت داشتند. نمودار ۲ (A و B) نشان‌دهنده عدم اختلاف توزیع باقی‌مانده‌های مدل از توزیع نرمال برای هر دو مدل رگرسیون می‌باشد.

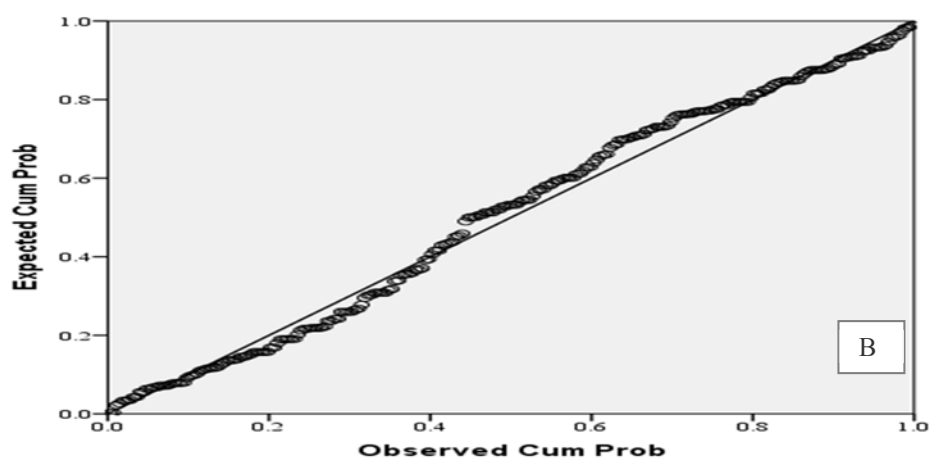
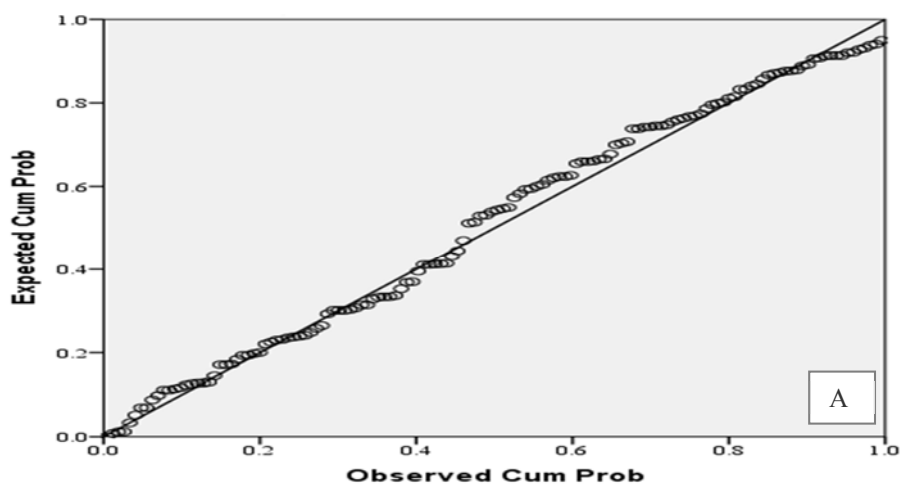
جدول ۹. ارتباط آماره‌های جمعیت شناختی و گویه مشارکت در طرح‌های احیای بیولوژیک

آماره	ضریب استاندارد نشده	خطای استاندارد	ضریب استاندارد شده	مقدار t	میزان احتمال*
عرض از مبدأ	۰/۷۳	۰/۱۹۹	-	۳/۶۶۷	۰
سن	۰/۰۰۱	۰/۰۰۲	۰/۰۱۳	۰/۰۷۱	۰/۹۴۳
جنسیت	۰/۰۱۳	۰/۰۵۷	۰/۰۲۱	۰/۳۳۵	۰/۸۱۵
وضعیت تأهل	-۰/۰۷۷	۰/۰۷۸	-۰/۰۸۴	-۰/۹۸۶	۰/۳۲۶
مدرک تحصیلی	-۰/۰۲۲	۰/۰۱۸	-۰/۱۴۴	-۱/۲۰۹	۰/۲۲۹
زمین زراعی	-۰/۰۰۴	۰/۰۰۱	-۰/۲۵۵	-۲/۷۰۴	۰/۰۰۸
زمین باغی	۰/۰۰۱	۰/۰۰۶	۰/۰۰۹	۰/۱۱۱	۰/۹۱۲
تعداد کل دام	-۰/۰۰۱	۰/۰۰۱	-۰/۰۰۷	-۰/۷۶۸	۰/۴۴۴

شماره گویه	ضریب استاندارد نشده	خطای استاندارد	ضریب استاندارد شده	مقدار t	میزان احتمال*
۱	-۰/۲۷۳	۰/۱۱۱	-	-۲/۴۴۸	۰/۰۱۵
۲	۰/۰۲۷	۰/۰۱۲	۰/۱۴۸	۰/۲۳۱	۰/۰۲۷
۳	۰/۰۵۸	۰/۰۲۱	۰/۲۹۷	۳/۹۵۹	-
۴	۰/۱۱۵	۰/۰۴۳	۰/۱۹۶	۲/۷	۰/۰۰۷
۵	۰/۰۲۷	۰/۰۶۴	۰/۰۳۳	۰/۴۱۲	۰/۶۸۱
۶	۰/۰۵۵	۰/۰۴	۰/۱۲۵	۱/۲۹۲	۰/۱۶۵
۷	-۰/۰۱۸	۰/۰۳۲	-۰/۰۵۳	-۰/۵۵	۰/۵۸۳
۸	۰/۰۱	۰/۰۲۷	۰/۰۳۵	۰/۳۸۶	۰/۷

مأخذ: یافته‌های تحقیق

*: ضرایب دارای میزان احتمال کمتر از ۰/۰۵ و ۰/۰۱ به ترتیب معنی‌دار در سطح ۹۵ و ۹۹ درصد هستند.

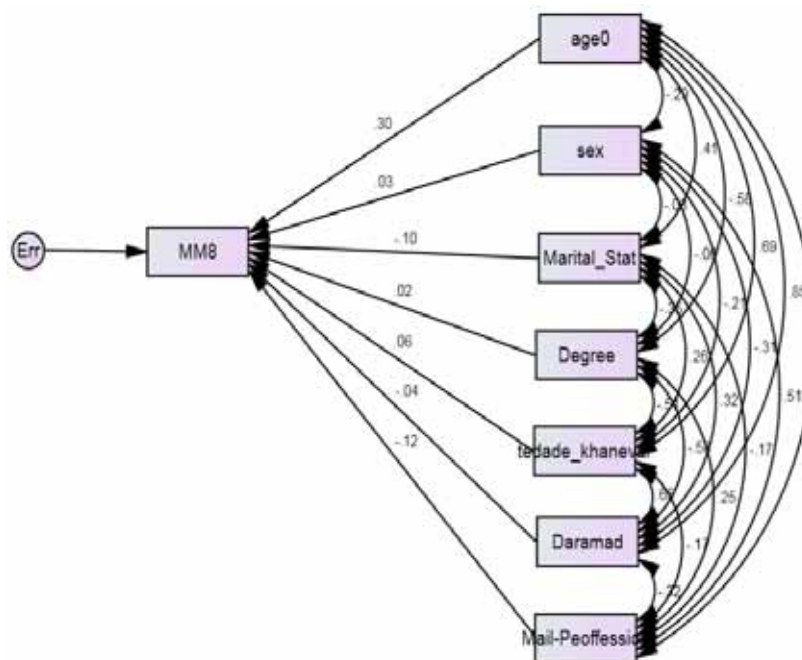

نمودار ۲. بررسی باقی مانده‌های مربوط به مدل اثر متغیرهای جمعیت شناختی (A) و گویه‌های

مورد بررسی (B)

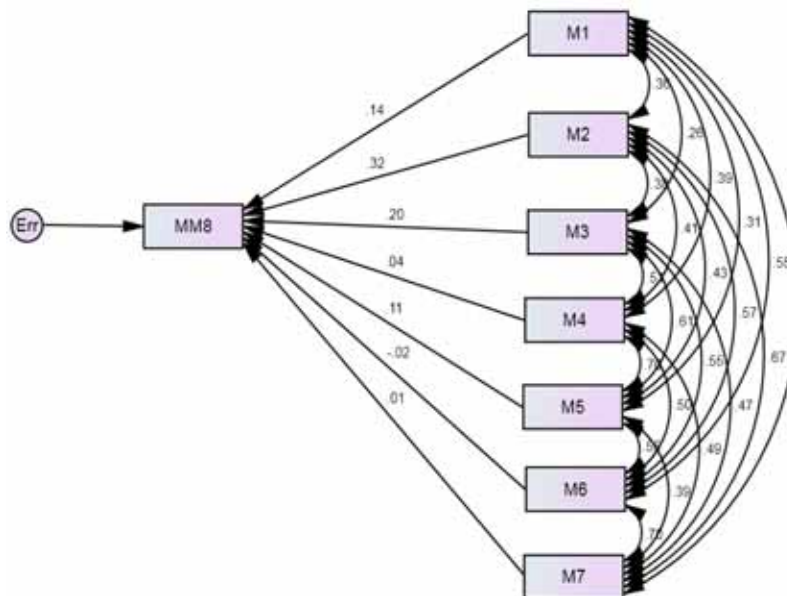
در تحلیل مقایسه‌ای عوامل مؤثر بر میزان مشارکت، جهت بالا بردن دقت و حذف اثر متقابل متغیرها، از مدل‌های ساختاری و یا به اصطلاح از تجزیه ضرایب مسیر برای مشخص کردن اثرات مستقیم و غیر مستقیم متغیرها و گویه‌های مورد بررسی استفاده گردید. بر اساس خروجی به دست

آمده از این قسمت، متغیر سن بیشترین اثر مستقیم و مثبت را روی میزان مشارکت داشت، در حالی که شغل و وضعیت تأهل دارای ارتباط منفی معنی دار مستقیم با میزان مشارکت بودند (شکل ۱).

شکل ۱. بررسی مدل ساختاری نحوه تأثیر متغیرهای جمعیت‌شناختی بر میزان مشارکت بر اساس اعداد استاندارد شده

گروه‌های رضایت از اجرای طرح‌ها، اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی، اهداف طرح‌ها و نقش مردم در طرح‌ها دارای اثر مستقیم معنی دار و مثبت روی میزان مشارکت بودند. در این میان بیشترین اثر مربوط به میزان اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی افراد از طرق مختلف و سپس تبیین اهداف طرح‌ها بوده است (شکل ۲).

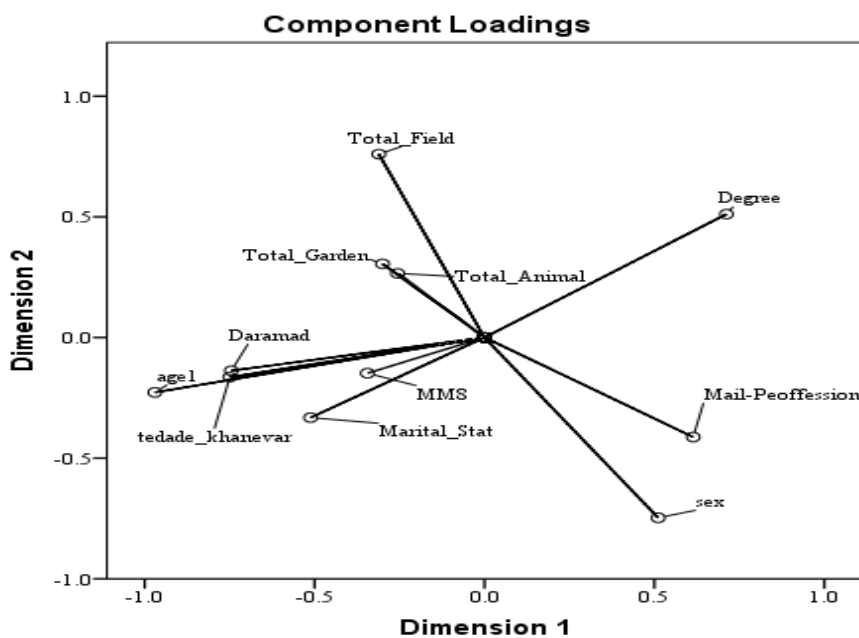
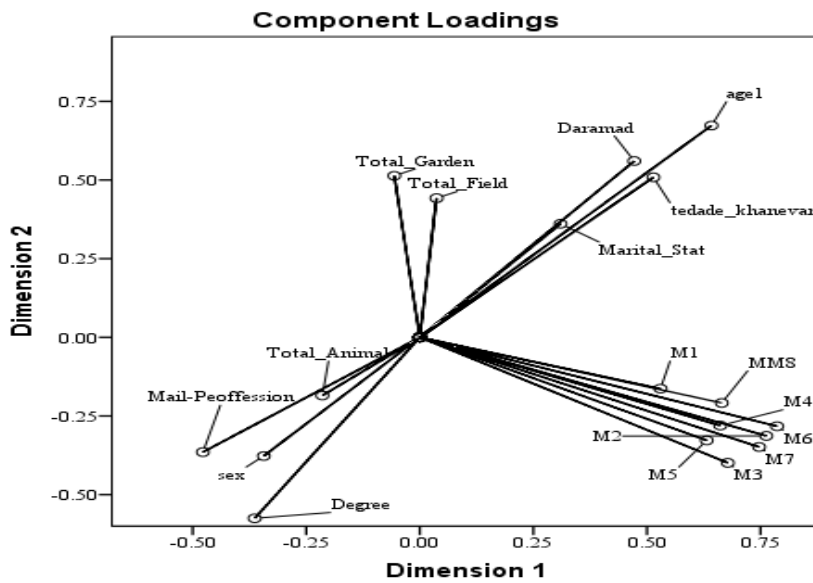
شکل ۲. بررسی مدل ساختاری نحوه تأثیر گویه‌های مورد بررسی بر میزان مشارکت مردمی بر اساس

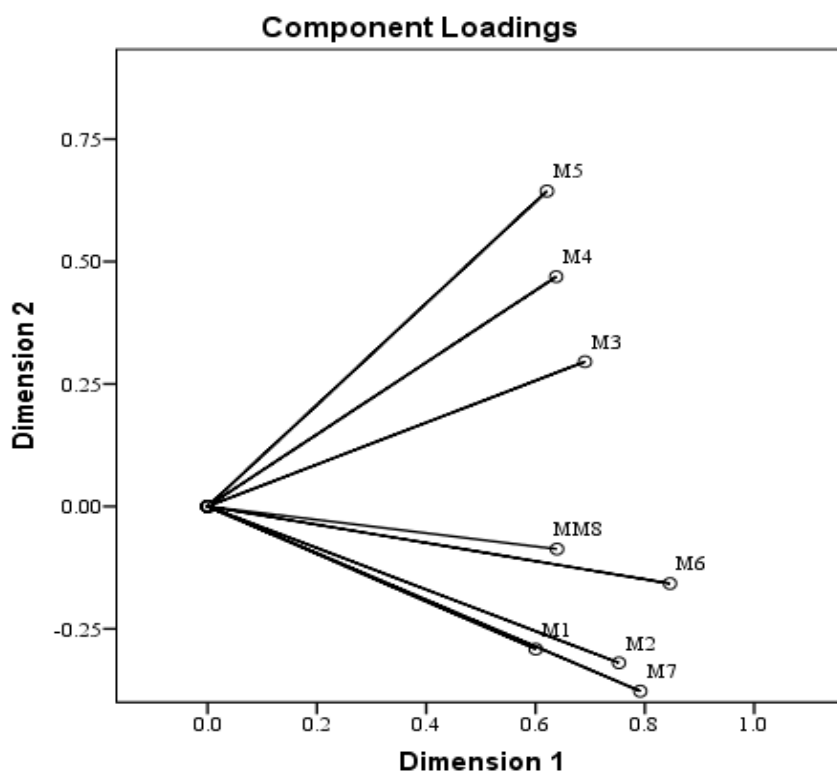
اعداد استاندارد شده

توضیح: M1 تا MM8 به ترتیب عبارت‌اند از: رضایت از اجرای طرح‌های احیای بیولوژیک، اطلاع‌رسانی و آگاهی از فلسفه طرح، تبیین اهداف طرح‌های احیای بیولوژیک، مزایای طرح‌های احیای بیولوژیک، نقش مردم در طرح‌های احیای بیولوژیک، آثار کارگاه‌های توانمندسازی، زمینه‌سازی دولت برای مشارکت و میزان مشارکت)

ارتباط داخلی و ساختاری متغیرها و گویه‌ها و همچنین ارتباط جداگانه آنها با استفاده از روش چندمتغیره تجزیه به مؤلفه‌های اصلی نیز مورد بررسی قرار گرفت. نحوه ارتباط این متغیرها و گویه‌ها با دو مؤلفه اول بیرون کشیده شده از این داده‌ها به صورت لودینگ پلات به تصویر کشیده شد که در شکل ۳ آورده شده است. این شکل به روشنی مشخص می‌سازد که ارتباط کلیه گویه‌های مورد بررسی با یکدیگر به صورت مثبت است و همه آنها در هر دو مرحله بررسی در کنار هم قرار گرفته‌اند. ولی در ارتباط با متغیرهای مورد بررسی باز هم متغیرهای سن و وضعیت تأهل دارای ارتباط مستقیم با میزان مشارکت بودند در حالی که میزان مشارکت ارتباط معکوس با میزان تحصیلات

نشان داد. همچنین با بررسی همه گویه‌ها و متغیرها در یک شکل باهم مشخص گردید که نقش گویه در ارتباط با میزان مشارکت بسیار بیشتر از نقش متغیرهاست.

شکل ۳. بررسی نحوه ارتباط داخلی متغیرهای جمعیت‌شناختی و گویه‌های مورد بررسی با هم و

جداگانه با استفاده از تجزیه به مؤلفه‌های اصلی (مأخذ: یافته‌های تحقیق)

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در این تحقیق، نتایج بررسی ضرایب همبستگی نشان داد که متغیرهای سن، مدرک تحصیلی و شغل دارای همبستگی معنی‌دار با متغیر میزان مشارکت بهره‌برداران اعضای تعاونی در طرح‌های مدیریت و احیای بیولوژیک منابع طبیعی و آبخیزداری لپویی بودند. همچنین نتایج کلیه گویه‌های مورد بررسی دارای همبستگی مثبت معنی‌دار با میزان مشارکت در این طرح‌ها بودند. این نتیجه نشان‌دهنده تأثیر مثبت کلیه گویه‌های مورد بررسی در ارتباط با میزان مشارکت بهره‌برداران اعضای تعاونی در طرح‌ها می‌باشد. همبستگی میان میزان تحصیلات و شغل منفی بود. بنابراین به نظر می‌رسد که با بالاتر رفتن میزان تحصیلات و تغییر شغل از کشاورزی و ارتباط مستقیم با طبیعت به شغل‌های

کارمندی، که ارتباط مستقیمی با طبیعت ندارند، میزان مشارکت در طرح‌های منابع طبیعی و احیای بیولوژیک کمتر شود. در این مورد به روشنگری افراد تحصیل کرده و یا دارای شغل‌های دولتی نیاز است. هرچند از در نظر گرفتن نقش‌های متناسب با توانایی و امکانات این افراد در سطوح سازمان‌دهی و برگزاری کارگاه‌ها و ... برای جلب مشارکت آنها نباید غافل شد.

در بررسی بیشترین میزان تأثیر گویه‌ها، رضایت از اجرای طرح‌ها، اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی و تبیین اهداف طرح‌ها دارای اثر معنی‌دار روی میزان مشارکت بودند که نشان‌دهنده اثر افزایشی و کاهش سوابق اجرای طرح‌های مشابه در منطقه است به نحوی که با مشاهده موفقیت طرح‌های قبلی میزان مشارکت در طرح‌های بعدی افزایش می‌یابد. از سوی دیگر، اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی و تبیین اهداف طرح‌ها نیز بهترین تبلیغات بوده و می‌تواند باعث توسعه و گسترش میزان مشارکت شود. در این میان، بهره‌برداران و اعضای تعاونی لپویی اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی افراد از طرق مختلف و سپس تبیین اهداف طرح‌ها را مهم‌ترین عوامل منجر به مشارکت خود در طرح‌های مدیریت و احیای بیولوژیک منابع طبیعی و آبخیزداری دانسته‌اند.

نتایج تجزیه به مؤلفه‌های اصلی، که یک روش چندمتغیره پرکاربرد است، نشان داد ارتباط گویه‌های مورد بررسی با یکدیگر مثبت بوده و نقش گویه‌ها در ارتباط با میزان مشارکت بسیار بیشتر از نقش متغیرهای جمعیت‌شناختی مانند سن و تحصیلات و شغل - که می‌توان از آنها به عنوان متغیرهای اولیه یاد کرد که سیاست‌گذاران و مجریان دست‌کم در کوتاه‌مدت توانایی تغییر و بهبود آن را ندارند - بوده است. در نهایت باید به نقش و تأثیر افرادی که در روستاها زندگی می‌کنند و ارتباط مستقیم با بهره‌برداری منابع طبیعی دارند تأکید کرد و کمک بیشتری از این افراد، به جای اختصاص هزینه‌های بیشتر به موارد دیگر، خواستار شد. همچنین نتایج این تحقیق به روشنی نشان داد که با افزایش آگاهی مردم از میزان تأثیر طرح‌های احیای بیولوژیک می‌توان مشارکت مردم را در این زمینه افزایش داد. در بررسی تحقیقات مشابه (از جمله ارتیاعی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۷-۶۸؛ معتمد، ۱۳۹۵: ۷۶) با تحقیق حاضر، همگرایی و تشابه دیده می‌شود.

بررسی پاسخ زنان و مردان نشان داد به جز گویه‌های میزان رضایت مردم از اجرای طرح‌های گذشته و نقش اطلاع‌رسانی و افزایش آگاهی مردم با استفاده از روش‌های مختلف توسط دولت یا افراد فعال در زمینه طرح‌ها، تفاوت معنی‌داری بین دو جنس مشاهده نگردید. این نتایج نشان‌دهنده شباهت نظرات دو جنس در مورد تأثیرگذاری دیگر گویه‌ها می‌باشد. این موضوع با توجه به عدم تفاوت معنی‌دار در میزان مشارکت ابراز شده از سوی زنان و مردان شرکت‌کننده در این تحقیق می‌تواند نشان‌دهنده جلب سریع‌تر اعتماد زنان و نیاز کمتر به تبلیغات و شواهد حاکی از اثربخشی و موفقیت طرح‌های گذشته برای جلب مشارکت آنها باشد. بر این اساس، در مناطق و مواردی که چنین طرح‌هایی برای نخستین بار اجرا می‌شوند می‌توان به جلب مشارکت و همکاری زنان امیدوارتر بود. از سوی دیگر، وجود چنین پتانسیلی در گروه‌های سنی بالاتر نیز در این تحقیق قابل توجه بوده که با نتایج مطالعه مقصودی و رحیمی (۱۳۸۷: ۱۱۶) در رابطه با پتانسیل زنان در طرح‌های مشارکتی همخوانی دارد اما تا حدودی با نتایج حاصل از تحقیق شربتیان و ایمنی (۱۳۹۶: ۱۲۸) متباین است که احتمالاً ناشی از تفاوت شرایط محلی و منطقه‌ای قلمروی انجام تحقیق است، زیرا تحقیق مورد اشاره در چهار منطقه شهری تهران انجام شد. نتایج تحقیق قدیری معصوم و همکاران (۱۳۹۱: ۱۲) مبنی بر اختصاص و گرایش حجم بالایی از برنامه‌های توسعه روستایی به مردان، به عنوان یکی از موانع مشارکت زنان در این برنامه‌ها، تأیید کننده نتیجه‌گیری تحقیق حاضر در این زمینه است.

میزان مشارکت بیشتر افراد با شغل‌های کشاورزی و کارگری نسبت به دیگر اقشار از دیگر مشاهدات این تحقیق بود. ساده‌ترین نتیجه‌گیری از این مشاهده تمایل کمتر اقشاری از قبیل کارمندان و یا گروه‌های با سطح تحصیلی بالاتر به مشارکت در طرح‌های احیای منابع طبیعی بود، اما به نظر می‌رسد مفهوم مشارکت در بین سیاست‌گذاران و مجریان بیشتر در قالب مشارکت در کارهای میدانی بوده و طبیعتاً جایگاه مناسبی برای مشارکت این اقشار وجود نداشته است. شاهد این مدعا این است که افراد کارمند در اکثر گویه‌ها غیر از میزان مشارکت، نظرات مثبت ابراز داشته و میانگین پاسخ آنها از سایر اقشار بالاتر است؛ یعنی این افراد طالب مشارکت بوده‌اند اما از توانایی و انگیزه آنها کمتر از

حد ممکن استفاده شده است. این یافته با نتیجه مطالعه عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱: ۳۰) همخوانی دارد.

در پایان، براساس نتایج تحقیق حاضر، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- علی‌رغم وجود مشکلات مختلفی که روستاییان در زندگی فردی درگیر آن هستند، در جوامع روستایی امکان تغییر دیدگاه افراد نسبت به میزان مشارکت در طرح‌های پایدارسازی و احیای بیولوژیک از طریق ابزارهایی از قبیل تبلیغات و آموزش و برگزاری کارگاه وجود دارد و باید به کارایی این ابزارها و توسعه بهره‌گیری از آنها باور داشت.

- پیشنهاد می‌شود از زنان و ریش‌سفیدان به عنوان تسهیلگر، سازمان‌دهنده و بهبوددهنده ارتباط بین سیاست‌گذاران و مجریان با جامعه محلی استفاده شود. این پیشنهاد با در نظر گرفتن نتایج تحقیق حاضر و نتایج برخی تحقیقات مشابه در مورد محدودیت‌های موجود بر سر راه توسعه مشارکت زنان از جمله تحقیق برقی و همکاران (۱۳۹۲: ۱۷۱) ارائه شده است.

- پتانسیل و امکان مناسبی برای استفاده از اقشار تحصیل‌کرده و کارکنان در مشاغل مانند اداری و خدماتی در بخش‌های غیر میدانی از قبیل آموزش، سازمان‌دهی و حتی مدیریت و پایش نتایج طرح‌های احیای بیولوژیک و مدیریت منابع طبیعی وجود دارد و پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزی جهت مشارکت این اقشار در سطوح مختلف با جدیت بیشتری دنبال شود.

منابع

آزادی، ح. و کرمی، ع. (۱۳۸۰). مقایسه موفقیت واحدهای مکانیزه تعاونی‌های روستایی، تعاونی‌های تولید و شرکتهای مکانیزه استان فارس. نشریه علوم آب و خاک (علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی)، ۵ (۳)، ۳۳-۴۸.

ارتیاعی، ف.، چیدری، م. و جعفری، م. (۱۳۹۰). عوامل تأثیرگذار بر مشارکت جوانان روستایی در زمینه توسعه کشاورزی (مطالعه موردی: شهرستان کرمانشاه). پژوهش‌های روستایی، ۲ (۳)، ۷۳-۵۵.

برقی، ح.، تقدیسی، ا.، تازیکی، ر. و نادرخانی، ز. (۱۳۹۲). بررسی میزان مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های کشاورزی (دهستان استرآباد شمالی شهرستان گرگان). *برنامه‌ریزی فضایی جغرافیا*، ۳(۱۱)، ۱۵۵-۱۷۴.

حیدری ساریان، و. و باختر، س. (۱۳۹۶). نقش تعاونی‌های تولید روستایی در ارتقای توانمندسازی روان‌شناختی گندم‌کاران (مورد مطالعه: شهرستان اسلام‌آباد غرب). *فصلنامه راهبردهای توسعه روستایی*، ۴(۴)، ۵۶۳-۵۷۷.

خاکسار مقدم، گ.، عابدی سروستانی، ا. و محبوبی، م. ر. (۱۳۹۵). نگرش نسبت به آب در بین زنان روستایی: مورد مطالعه شهرستان شیروان استان خراسان شمالی. *انسان و محیط زیست*، ۱۴(۳۸)، ۲۵-۳۶.

رستمی، م. و ملکی آوارسین، ص. (۱۳۹۴). مرور نقش برنامه ریزی آموزشی موفق در سطوح جهانی، *قاره‌ای، منطقه‌ای، و ملی برای دستیابی به توسعه اجتماعی*. دومین همایش بین‌المللی مدیریت و فرهنگ توسعه. تهران. موسسه سفیران فرهنگی مبین. بازیابی شده از https://www.civilica.com/Paper-ICOM02-ICOM02_401.html

شربتیان، م. ح. و ایمنی، ن. (۱۳۹۶). تحلیل جامعه‌شناختی رابطه سرمایه اجتماعی با سلامت اجتماعی زنان (مورد مطالعه: زنان منطقه چهار شهری تهران). *برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، ۸(۳۰)، ۱۰۵-۱۴۰.

طهماسبی، م. و رضایی مقدم، ک. (۱۳۸۹). ناپایداری اکوتوریسم روستایی در استان خوزستان. *انسان و محیط زیست*، ۸(۲۶)، ۳-۱۵.

عنابستانی، ع. ا.، شایان، ح. و تقیلو، ع. ا. (۱۳۹۱). بررسی ویژگی‌های جمعیتی مؤثر بر میزان مشارکت روستاییان در روند توسعه روستایی (مطالعه موردی: شهرستان ایجرود). *نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی*، ۴(۳)، ۱۹-۳۷.

- قدیری معصوم، م.، باغیانی، ح.ر.، غنیان، م. و قدیری معصوم، م. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی موانع مشارکت زنان روستاهای شمال و صلیعه استان خوزستان در برنامه‌های توسعه. *مطالعات برنامه‌ریزی سکونت‌گاه‌های انسانی*، ۷(۲۰)، ۱-۱۵.
- گرچی کرسامی، ع. و بابایی کارنامی، ع. (۱۳۹۶). بررسی نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت کشاورزان در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی چهاردانگه ساری، *تعاون و کشاورزی*، ۶(۲۴)، ۱۲۹-۱۵۰.
- معمد، م.ک. (۱۳۹۵). بررسی نگرش و عوامل مؤثر بر مشارکت صیادان شرکت‌های تعاونی استان گیلان. *تعاون و کشاورزی*، ۵(۱۹)، ۵۵-۸۵.
- مقصودی، م. و رحیمی، ع. (۱۳۸۷). روش ارزیابی مشارکتی روستایی: مطالعه موردی چهار روستا در منطقه «اوان» از استان قزوین. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۱(۲)، ۹۱-۱۱۸.
- نوروزی، ع. و شهبازی، ا. (۱۳۸۴). نقش ترویج در توسعه کشاورزی ارگانیک (زیستی) در روستاهای کشور. *نشریه توسعه محلی (روستائی-شهری) (نامه علوم اجتماعی سابق)*، ۲(۲)، ۱۲-۱۷.
- Campbell, L. M. (2000). Human need in rural developing areas: perceptions of wildlife conservation experts. *Canadian Geographer/Le Géographe Canadien*, 44(2), 167-181.
- Craig, W. J., Harris, T. M., & Weiner, D. (2002). *Community participation and geographic information systems*. In *Community Participation and Geographical Information Systems* (pp. 29-42). CRC Press.
- Elsasser, P. (2002). Rules for participation and negotiation and their possible influence on the content of a National Forest Programme. *Forest Policy and Economics*, 4(4), 291-300.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- Levin, S., Xepapadeas, T., Crépin, A.-S., Norberg, J., de Zeeuw, A., Folke, C., Hughes, T., Arrow, K., Barrett, S., Daily, G., Ehrlich, P., Kautsky, N.,

- Mäler, K.-G., Polasky, S., Troell, M., Vincent, J.R., & Walker, B., (2013). Social-ecological systems as complex adaptive systems: modeling and policy implications. *Environ. Dev. Econ.* 18, 111–132. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/S1355770X12000460>.
- Poon, J. P., & Thai, D. T. (2010). Micro-credit and development in northern vietnam. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 92(1), 65-79.
- Renn, O. (2006). Participatory processes for designing environmental policies. *Land use Policy*, 23(1), 34-43.
- Rodríguez, J., Beard, T., Bennett, E., Cumming, G., Cork, S., Agard, J., & Peterson, G. (2006). Trade-offs across Space, time, and ecosystem services. *Ecology and Society*, 11(1). Retrieved from <http://www.jstor.org/stable/26267786>.
- Rosairo, H. R., & Potts, D. J. (2016). A study on entrepreneurial attitudes of upcountry vegetable farmers in Sri Lanka. *Journal of Agribusiness in Developing and Emerging Economies*, 6(1), 39-58.
- Rosenberg, J., & Korsmo, F. L. (2001). Local participation, international politics, and the environment: the World Bank and the Grenada Dove. *Journal of Environmental Management*, 62(3), 283-300.
- Slocum, R., Wichhart, L., Rocheleau, D., & Thomas-Slayter, B. (1995). *Power, process and participation: tools for change*. London, UK: Intermediate Technology Development Group (ITDG) publishing.
- Sutherland, W. J., Adams, W. M., Aronson, R. B., Aveling, R., Blackburn, T. M., Broad, S., & Dinerstein, E. (2009). One hundred questions of importance to the conservation of global biological diversity. *Conservation Biology*, 23(3), 557-567.

Van de Kerkhof, M., & Linnerooth-Bayer, J. (2001). *A survey on the methodology of participatory integrated assessment*. IIASA Interim Report. Laxenburg, Austria, IIASA.

Zhang, Z. (2010). Significance of protecting natural sites for ecotourism development. *Management Science and Engineering*, 2(1), 101-106.

Affecting Factors on Participation of Rural Cooperatives Members in Biological Restoration and Natural Resource Management Projects

(Case Study: Sustainable Development Co-operative, Lapooei, Fars Province)

*A. Zamen Rahemi Ardakani*¹, *Y. Esmaeilpour*^{2*}, *Y. Mohammadi*³,
*H. Gholami*⁴

Received: Aug, 15, 2018 Accepted: Oct, 03, 2018

Abstract

The aim of this study was identifying the factors affecting the participation of members of cooperative company in biological restoration and natural resources management projects in Lapooei village using survey method. Six hundreds households selected between 1574 active members of cooperative society as the statistical population. The sample size calculated 234 using Krejcie and Morgan table and sampled in completely randomized manner. Data collected using researcher-made questionnaire, which its validity and stability confirmed respectively by panel of experts and the Cronbach's alpha coefficient (value greater than 0.9). Data analysis done by SPSS and AMOS software. The results showed that the age variable had the most direct and positive effect on participation rate and job and marital status had a significant negative correlation with participation rate. Satisfaction with the implementation of previous plans, informing and advertising of the goals of the plans, and the role of people in the plans had a positive and significant effect on the level of participation. The most effective item was informing and raising awareness of people in different ways and then the objectives of the plans. All studied items had a significant positive correlation with participation rate. Ultimately, the development of the role and participation of people living in villages and have direct relation to the resources evaluated as a strong factor affecting biological restoration projects. In conclusion, raising people information about the goals and impacts of biological restoration projects has led to improvement of their participation in management and restoration plans of natural resources.

Keywords: Participation, Biological Restoration Projects, Cooperative Development and Sustainable Development Company of Lapooei Village, Natural Resources Management

1. PhD Student, Department of Natural Resources, University of Hormozgan, Hormozgan, Iran

2. Assistant Professor, Department of Natural Resources, University of Hormozgan, Hormozgan, Iran

*Corresponding Author
3. Assistant Professor, Department of Agricultural Education and Extension, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran

4. Assistant Professor, Department of Natural Resources, University of Hormozgan, Hormozgan, Iran